

CREAȚII PENTRU PIANO-DUO DE CLAUDE DEBUSSY

CREATIONS FOR PIANO-DUO BY CLAUDE DEBUSSY

IURIE MAHOVICI,

profesor universitar interimar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

ANATOLIE LAPICUS,

profesor universitar interimar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Lucrarea conține informații despre creațiile lui Claude Debussy, concepute pentru Piano-duo. Ele sunt structurate după următoarele criterii: creații pentru un pian la 4 mâini, creații pentru 2 pianе, transcrieri pentru aceste genuri ale creațiilor proprii și transcrieri ale creațiilor altor compozitori. Aportul științifico-metodic constă în faptul că pentru prima dată este concentrată informația integrală despre creația pentru Piano-duo a compozitorului francez Claude Debussy.

Cuvinte-cheie: Claude Debussy, Piano-duo, creații pentru un pian la 4 mâini, creații pentru 2 pianе, transcrieri.

The article contains data on Claude Debussy, works for piano duo. They are structured as pieces for piano (4 hands) pieces for 2 pianos, as well as transcriptions for above mentioned ensembles (based on own creations as well as pieces written by other composers).

Keywords: Claude Debussy, piano duo, pieces for 4 hands, pieces for two pianos, transcriptions.

Anul 2012 a fost remarcat prin faptul că UNESCO a desemnat acest an drept Anul Claude Debussy, grație aniversării a 200 de ani de la nașterea marelui compozitor francez. Duetul pianiştilor Anatolie Lopicus și Iurie Mahovici pe parcurs a 20 de ani de activitate concertistică de nenumărate ori a inclus în programele sale creații ale celebrului compozitor. În procesul de lucru asupra acestor creații muzicale a fost cercetată literatura de specialitate și s-a depistat necesitatea de a sistematiza lucrările pentru Piano-duo din tezaurul moștenit de la marele maestru.

Fiind întemeietorul curentului muzical impresionist, Cl. Debussy a experimentat practic în toate domeniile muzicale. Creațiile pentru Piano-duo au fost frecvente în activitatea sa componistică de la primele încercări ale peniței sale până la ultimii ani ai vieții sale zbuciumate. În diversitatea acestor creații se poate urmări întreaga gamă de căutări, trăiri sufletești și sentimente care îl preocupau pe compozitor în diferite perioade ale vieții sale.

Creațiile pentru Piano-duo pot fi împărțite în două grupuri mari: creații pentru un pian și creații pentru două pianе. La rândul lor aceste grupuri se pot diviza în:

1. Creații originale, scrise pentru aceste genuri
2. Transcrieri.

Transcrierile de asemenea se pot clasifica în modul următor:

- Transcrieri ale creațiilor proprii
- Transcrieri ale creațiilor altor autori

Vom încerca să sistematizăm operele moștenite de la Cl. Debussy, după aceste criterii.

- I. Primul grup – Creații pentru un pian la 4 mâini – conține următoarele:
 - *Simfonia h-moll*
 - *Triumphe de bacchus*
 - *Mica suită*
 - *Marșul scoțian*
 - Șase epigrafe antice

Tot în acest grup se încadrează și transcrierile creațiilor proprii:

- *Preludiu, Cortegiu și Dans* din cantata *Fiul rătăcitor*
- Trei schițe simfonice *Marea*.

În același grup se pot include și transcrierile creațiilor altor compozitori:

- *Capriccio* pe teme din opera *Alțesta* de C. Gluden de Camille Saint-Saens,
- *Trei dansuri* din baletul *Lacul lebedelor* de Piotr Ceaikovski.

Simfonia h-moll a fost scrisă în 1880 în perioada când Cl. Debussy era invitat în calitate de profesor de pian în familia doamnei de afaceri, mețenatei Nadejda Frolovskaia fon Mekk în Rusia. Creația a fost concepută pentru orchestra simfonică, dar s-a păstrat numai în varianta pentru un pian la 4 mâini. Ea este influențată de muzica compozitorilor ruși N. Rimski-Korsakov și P. Ceaikovski și, conform tradițiilor acestora, plină de sentimentalism și patetism, datorită primului sentiment de dragoste față de Sofia fon Mekk, care avea doar 15 ani.

Piesa *Triumphe de Bacchus* a fost scrisă în 1882 și a fost concepută ca un interludiu simfonic, dar a rămas neorchestrată. În ea se simte de asemenea influența lui N. Rimski-Korsakov. Creația poartă un caracter mai mult formal și seamănă la o expunere a partiturii orchestrale.

Mica suită a fost scrisă în 1888 și a devenit prima creație instrumentală a compozitorului în care s-a conturat stilul său personal. Suita e formată din patru piese ce reflectă cercul de imagini, caracteristice autorului: un peisaj lejer, stilizări ale dansurilor de epocă și cortegii. Prima piesă *În barcă* e un tablou idilic, pictat în nuanțe transparente – oglinda apei în razele soarelui în murmurul valurilor și freamătul frunzișului. Piesa *Cortegiu* cu desenul ritmic bine conturat și melodicitatea lejeră direcționează spre un procedeu coloristic cu senzații de clopoței ce împânzesc aerul. Menuetul neoclasicist e o adevărată capodoperă a stilului galant francez al secolului XVII, în care se pot auzi imitări ale instrumentelor de epocă: lută și harpă. La finele ciclului piesa *Balet* e o primă încercare a autorului de introducere în muzica serioasă a elementelor cabaretului parizian.

Marșul Scoțian a fost scris în 1881. La baza lui este un marș ceremonial, care se interpretează înaintea și după bătălii, sau în zile de sărbători de o orchestră de instrumente de suflat tradiționale scoțiene (asemănătoare cu cimpoiul). Piesa e scrisă într-o manieră spectaculoasă și decorativă, cu elemente de imitare a instrumentelor tradiționale scoțiene. În 1908 Debussy a orchestrat această creație, mărindu-i suficient proporțiile.

Ciclul Șase epigrafe antice a fost scris în 1914 și reprezintă una dintre ultimele creații ale autorului, care a concentrat în sine aspectele specifice ultimului segment al creației lui Cl. Debussy. Prima piesă *Evocare lui Pan – Zeul vântului de vară* nu este o simplă idilă pastorală, ci e însăși enigmatică voce a naturii, care conversează doar cu ea însăși. Următoarea piesă *Unui mormânt necunoscut* și mai tare ne învăluie în atmosfera unui mister, care desparte cele două universuri – lumea celor vii și lumea celor morți. Piesa *Să fie noaptea binevoitoare* poate fi comparată cu o punte care leagă sfera statico-hipnotică cu sfera pulsantă a vieții. Următoarele două piese sunt totalmente axate pe elementele dansante. Piesa *Dansatoarea cu șerpi* corespunde tradițiilor compozitorilor claveciniști francezi ale secolelor XVII – XVIII de a crea așa numitele piese-portrete. Caracterul piesei se bazează pe o redare aproape ilustrativă a mișcărilor dansului oriental. Piesa *Egintienei* este întruchiparea feminității sacre în creația lui Cl. Debussy. Ea este pătrunsă de hedonism și o sensibilitate emoțională misterioasă.

Piesa de finisare a ciclului *Mulțumire ploii matinale* este ultimul peisaj poetic în creația lui Cl. Debussy. Mijloacele artistice folosite pentru a reda *Stihia apei* în această miniatură se deosebesc prin ascetism și minimalism. „Viața trecând un cerc vicios se întoarce la rădăcinile sale”. Aceasta este conceptul ciclului.

Printre primele transcrieri ale propriilor creații pentru un pian la 4 mâini se pot considera piesele: *Preludiu, Cortegiu și Dans* din cantata *Fiul rătăcitor*. Însăși cantata a fost compusă în 1884 pentru concursul *Premiul Romei*. Cl. Debussy obține pentru ea Premiul mare. În anul 1907 autorul revede

partitura și propune o nouă versiune orchestrală. Pe baza materialului muzical al cantatei el transcrie pentru un pian la 4 mâini trei miniaturi.

Marea – trei schițe simfonice în varianta pentru un pian la 4 mâini apare în 1905. Cl. Debussy era un adept pasionat al mării. Nimic în natură nu era mai atractiv pentru el. Din amintirile doamnei Margarite Long: „Deja bolnav mortal (în 1917) Debussy, stând pe o stâncă lângă valurile mării a exclamat: „Ascultați! Oare auziți voi marea? Marea e ceea ce este cel mai muzical!” [1, p. 25].

Ciclul cuprinde 3 piese:

- 1 *Din zori până la amiază pe mare,*
- 2 *Jocurile valurilor,*
- 3 *Dialogul vântului și a mării.*

Spre regret varianta pentru un pian la 4 mâini nu poate reda întreaga paletă coloristică a versiunii orchestrale. N. Miaskovski s-a exprimat în amintirile sale: „Marea este cea mai bună partitură din lume” [2, p. 165].

Pentru un pian la 4 mâini au fost transcrise și creații ale altor compozitori. Printre ele putem numi *Capricio* pe teme din opera *Alcesta* de C. Gluck al lui C. Saint-Saens și *Trei Dansuri* din baletul *Lacul lebedelor* de P. Ceaikovski (dansurile: Rusesc, Spaniol și Napolitan). Aceste transcrieri au fost efectuate în perioada când Cl. Debussy se afla în Rusia și familia fon Mekk era pasionată de creația lui P. Ceaikovski.

II. Grupul al doilea – Creații pentru 2 pianе – conține următoarele piese:

1. *Lindaraja*
2. *Ciclul În alb și negru.*

Tot în acest grup se încadrează și transcrierile pentru 2 pianе ale creațiilor proprii:

- Două dansuri pentru harpă cromatică și orchestra de corzi
- Preludiul *După amiaza unui Favn*
- Nocturne.

În același grup se pot include și *transcrieri pentru 2 pianе* ale creațiilor altor compozitori:

1. Șase studii în formă de canon pentru pian pedalizat de Robert Schumann op. 56
2. *Introducere și Rondo capriccioso* de C. Saint-Saens, op. 28

Lindaraja pentru două pianе a fost creată în 1901. *Lindaraja* – așa se numea o tânără și frumoasă principesă din Spania, tragica istorie de dragoste a căreia e desfășurată în renumitul palat Alhambra, și-a găsit reflectarea în această miniatură. Muzica piesei nu este foarte strălucită și memorabilă, însă creația este remarcată prin figurațiile ritmice, care ne amintesc de celebrul *Bolero* de M. Ravel.

Ciclul *În alb și negru* a fost scris în anul 1915 și este ultimul ciclu scris de Cl. Debussy pentru pian (în cazul dat – două pianе). Este constituit din trei piese care nu sunt legate tematic ci doar conceptual. Scrise în timpul Primului Război Mondial, ele sunt pătrunse de atmosfera acelor timpuri groaznice. Piese au câte o dedicație. Prima este dedicată lui Serghei Kusevitsky, prietenul compozitorului, a doua este dedicată locotenentului Jac Sharlo, ucis în război la 3 martie 1915 și a treia este dedicată lui Igor Stravinski și are un mic epigraf: *Iarnă – tu ești dezgustătoare*. Prima piesă este un vals demonic, o transcriere personalizată a atmosferei *Mefisto-valsului* de F. Liszt. A doua piesă este nemijlocit legată cu tematica de război, creând impresii reale despre urgia masacrului. A treia piesă și ea este pătrunsă de o energetică demonică. Integral, ciclul constituie o adevărată capodoperă în întreaga creație muzicală a sec. XX.

Printre transcrierile pentru 2 pianе ale creațiilor proprii se evidențiază *Dansurile pentru harpă cromatică și orchestra de corzi*. Ele au fost comandate în 1904 de către firma *Pleiele* și sunt dedicate directorului acestei firme, domnului Gustav Lyon, care a și inventat harpa. Inițial dansurile au fost comandate pentru concursurile conservatorului din Bruxelles unde a fost deschisă clasa de harpă cromatică (fără sistemul de pedale). Prima piesă *Dans sacru* ne direcționează spre o atmosferă antică și se axează pe un coral medieval stilizat. A doua piesă – *Dans profan* e pătrunsă de un colorit cu totul deosebit creat de planarea valsului lent, atât de rar întâlnit în creația lui Cl. Debussy. Ciclul nu conține momente de o sclipire muzicală, dar se evidențiază prin gingașia și tandrețea nuanțelor.

Un loc aparte în creația compozitorului aparține *Preludiului la după amiaza unui faun* după G. Mallarmé. Scrisă în 1894 piesa a devenit apogeul stilului Debussy și a încununat ca o perlă nestemată zenitul tinereții sale. „Aș vrea să mor, ascultând *Preludiul la după amiaza unui faun*” [3, p. 79] – spunea Moris Ravel, considerând această creație drept cea mai desăvârșită operă muzicală a tuturor timpurilor. După premiera acestei piese la 22 decembrie 1894 a fost considerat începutul erei muzicii contemporane. Varianta pentru două pianе fără doar și poate nu redă pe deplin varietatea coloristică și bogăția timbrală a originalului dar este făcută de autor cu mare măiestrie, folosind cu iscusință toate posibilitățile instrumentelor monotemurale.

O versiune pentru două pianе a căpătat și celebrul ciclu de poeme orchestrale *Nocturne* scrise în 1899 – 1900. Ciclul cuprinde trei piese: 1. *Norii*, 2. *Festivități* și 3. *Sirenele*. Aceste trei *Nocturne* alegoric întruchipează cele trei stihii – aerul, focul și apa.

Versiunea pentru două pianе de asemenea nu poate compensa toată bogăția timbrală a sonorizării acestor piese-poeme, dar pot servi la popularizarea creațiilor respective, ținând cont de faptul că partiturile orchestrale prezintă o dificultate enormă pentru orchestre.

Menționăm în cadrul creațiilor pentru două pianе și transcrierile lui Cl. Debussy ale creațiilor altor compozitori: *Introducere și Rondo capricioso* de C. Saint-Saens și *Șase studii în formă de canon* pentru pianul pedalizat de R. Schumann. Studiile în varianta originală de R. Schumann practic nu se interpretează, grație faptului că pianul pedalizat (cu o claviatură pentru picioare) nu a rezistat evoluției și practic nu se mai folosește. De aceea varianta pentru două pianе a acestui ciclu a dat o a doua viață performanțelor miniaturii de R. Schumann.

Creația pentru *piano-duo* este doar o mică părțică a tezaurului – numele căruia este *CLAUDE DEBUSSY*.

Referințe bibliografice

1. ЛОНГ, М. За роялем с Дебюсси. Москва: Советский композитор, 1985.
2. СОРОКИНА, Е. Фортепианный дуэт. Москва: Музыка, 1988.
3. МАЯКОВСКИЙ, Н. Статьи. Письма. Воспоминания. Том I. Москва: Музыка, 1959.